

آرشیو ملی اسناد و کتابخانه ملی جمهوری اسلامی ایران

بروانین و بیرکه ینه وه

شاره هه ننگ

وه رگیب بو کوردی: محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پول)

وه رگیبانی: عه بدولکه ریم بی نازار شیرازی

شاره‌ه‌نگ

نوسراوی: عه‌بدولکه‌ریم بی‌ نازار شیرازی

وه‌رگیر بو‌کوردی: محهمه‌د صالح ئیبراهیمی (شه‌پول)

این کتاب با تسهیلات مادی وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی چاپ شده است.

شماره هه ننگ

نوسراوی: عه بدولکه ریم بی بازار شیرازی
وه رگیرانی بوکوردی: محمه د صالح ئیبراهیمی (شه پول)
چاپی: یه که م ۱۳۷۴
تیراژ: ۱۰ هزار دانه
چاپی و بلاوهی: نویسنکه ی به لاوه ی فره نگی ئیسلامی

فروشگاه مرکزی: خیابان فردوسی، روبه روی فروشگاه شهر و روستا. تلفن: ۳۱۱۲۱۰۰

فروشگاه شماره یک: میدان انقلاب، بازارچه کتاب. تلفن: ۶۴۶۹۶۸۵

فروشگاه شماره دو: میدان نیاوران (شهید باهنر)، جنب مهمانسرای وزارت امور خارجه. تلفن: ۸۰۳۲۲۷۲

فروشگاه شماره سه: میدان حسن آباد، فروشگاه اتکا. تلفن: ۶۴۶۹۸۲۷

به ناوی خوی ده‌هنده و دلوفان و دل‌لاوین
به رکول و سهره تا

منی هه‌نگی هه‌نگوین جانه‌وه‌ریکم توئی مروف له هه‌مو شوینیک تیم
ئه‌روانی زور جاران به‌چکوله‌وه‌روایی ئه‌مه‌هینته ژمار بیجگه له‌هه‌نگوین
شوینه‌ورای ترم لینابینی، به‌لام من ئه‌مروکه توبانگ‌ئه‌که‌مه‌ ناو پلوره‌که‌مان تا
هه‌ندی له‌نه‌هینیه‌کانی ژیان‌ورازی ئافه‌رینشمان له‌نیزیکه‌وه‌بروانی.
ئه‌ی مروف! له‌ته‌ک‌منا وهره تا پلوره‌که‌مان به‌تونیشان ده‌ین... ئه‌گه‌رچی
شاره‌که‌مان له‌بابه‌ت دریزی و پانی یه‌وه له‌نیو میتر تی‌ناپه‌ری به‌لام هه‌ر ئه‌م‌شاره
به‌رته‌سکه ئه‌تخاته‌سهر سورمانه‌وه.

گه‌لوا! هه‌ر ئه‌مه‌که تو خوت به‌شهریفت‌ترینی بونه‌وه‌ران ئه‌زانی.
ئه‌ی مروف! له‌سهره‌تاوه له‌بابه‌ت ئه‌ندازه‌وه به‌وردی له‌م‌شانه‌شه‌ش گوشانه
بنواره‌که‌چلون؟ له‌وپه‌ری پته‌ویدا خوشیک سازکراون و که‌میشی که‌ره‌سته‌تیدا
به‌کار براون.

له‌م‌شاره‌هه‌نگه‌دا جوهره ره‌وشتیکی به‌ته‌گوزو ورد بو هه‌ل سوراندن له‌گه‌ل
کریکی بی وینه‌و تیکوشانیکی بی وچان و بی‌ماندوبون ئه‌بینی، جا ئه‌گه‌ر
له‌ئافه‌رینشی هه‌ر یه‌که‌مان بنواری ئه‌بینی که‌هه‌ریه‌که‌مان بو‌کاری تاییه‌ت
خولقاوین، خوایش هه‌مو که‌ره‌سته‌و شت و مه‌کی کاری به‌جوړی شیاو پیداوین.
خولقاندن هه‌مو بو‌ئاگاداری خاوون دله

دل نه‌ی خوا ناسینش هه‌ر نابه‌دله
ئه‌م‌گشته نه‌خشه‌عه‌جباته‌وا هه‌ن له‌بان ده‌رو دیوار
هه‌رکه‌هزر نه‌کاتو نه‌خشه‌و وا له‌بان دیوار
ئاو له‌به‌رد هه‌ل ئه‌قولی و باران له‌هه‌ور
هه‌نگوین له‌هه‌نگو و دور له‌زریوار
تادا دی ئه‌و دیو قسه‌له‌چاکه‌وه‌هیزی خواجه
پشینان گوتوبانه: قسه‌هه‌زاره‌یه‌کی به‌کاره

سه‌ره تا
شاره هه‌نگ

ئه‌لین: هه‌نگی هه‌نگوین ساز، گیانداریکی کومه‌لایه‌تی به له کومه‌لانی
 رپک و پیک و به‌ته‌گوزا ئه‌ژی، جا بو ئه‌وه‌ی که‌چونه‌تی ده‌رکه‌وتنی کومه‌لی
 هه‌نگ به‌و رپک و پیکه‌وه‌تی بگه‌ین پووسته‌که‌وشه‌نی ژبانی کومه‌لایه‌تی
 باش شی بکه‌ینه‌وه. له‌م باب‌ته‌وه‌ زور قسه‌هه‌ به‌لام دوکتور «ئیکس مورتان»
 سنوریکی بو ئه‌م لیکولینه‌وانه‌ داناوه‌و توانیوه‌تی که‌ئهم کاره‌پیش‌بخات و جوان
 شی بکاته‌وه... دوکتور (ئه‌ی دیمس) وای بو چوه‌که‌ ژبانی کومه‌لایه‌تی هه‌نگ
 (ئه‌و گه‌زنده‌ کومه‌لایه‌تی به) ئه‌و گه‌زنده‌به‌که‌له‌ ناو کومه‌لیک دا ئه‌ژی که‌له
 دایک و باوک‌یان: به‌لانی که‌مه‌وه، له‌می یه‌ک په‌یا بوه‌که‌ توو‌گه‌رای
 کردوه‌وله‌گه‌ل بیچوله‌کانیدا به‌و له‌گه‌ل ئه‌وانا ئه‌ژی.

ئهندامانی ئهم دو نه‌وه‌ به، له‌شوینیک وله‌له‌ ژیر بنه‌میچیک، ویا خو
 خانویه‌کدا، ئه‌ژین و گه‌لی‌ها و کاری، هه‌مه‌ جو‌ره‌شیان، له‌ناودا هه‌ به.

خو ئه‌گه‌ر ئهم زاینه‌ به‌لامانه‌وه، په‌سه‌ند بی و له‌گه‌لیا بروین بو‌مان
 ده‌رته‌که‌وی گه‌ ئهم هه‌نگه‌ کومه‌لایه‌تی به، ته‌مه‌نی دایکه‌کانیان، له‌هه‌مو ئه‌ندامی
 خیزانه‌کانیان درێژ تره.

که‌چی ئه‌و گه‌زه‌ندانه‌ی که‌وا ژبانیکی کومه‌لایه‌تیان نیه، سی به‌کیکیان،
 به‌ر له‌وه‌ی گه‌راکانیان، هه‌لین و به‌چکه‌کانیان مل قوت بکه‌نه‌وه، ئه‌مرن.

ئهم ته‌مه‌ن درێژی دایکه‌، له‌ژبانی کومه‌لایه‌تی هه‌نگ دا ئه‌لین،
 په‌یوه‌ندی به‌وه‌هه‌به‌که‌هه‌مو هه‌نگی ناوشاه‌ره‌نگ له‌دایکه‌، ناگاداری ئه‌که‌ن
 و سه‌رگولی هه‌نگینه‌کان، ئه‌خوا.

گو‌رانی په‌روه‌رده‌کردنی هه‌نگ - هه‌مو ئه‌زانین له‌سه‌ره‌تاوه، هه‌نگ
 «مالی» نه‌بوه‌ و به‌ده‌ستی به‌ره‌ی ئینسان، نه‌ژیاوه، به‌لکو له‌ئه‌شکه‌وت وله‌نا و
 هو‌ل‌ل‌ل‌ایی، تاشه‌به‌ردی ناوچیاوزه‌ردا وله‌ناو بو‌شایی و قه‌له‌شی دارا، شانه‌ی ساز
 کردوه‌و ژیاوه. تا که‌م که‌م ئینسان پلور‌ه‌ی بو‌میش هه‌نگوین ساز کردوه‌و

«مالی» کرده هه لبت دواي شهوهي بهرهي مروف بايهخي ههنگويني بو
دهرکه وتوه.

کاتي مروف شهروانيته ميژوي پهروهده کردني ههنگ له لايه ن
مروفه وه گوياله ۱۸۵۱ زاييني دازانايه ک به ناوي (لانکستوروثي) دواي سه رنج
داني فره، بوي دهرکه وت، که ههنگ چلون به وردی، شانه دروست شه کا
به تاييه ت به شتيکي چه سپناک که «ميوه» ديوارهي حوجره و هيلانه که ي وگه را و
ههنگوين ساز شه کات شه وه بو، شه و زانايه، بو شه وهي ههنگ زور خوماندونه کا
وله باتي ديواره دانان و شانه سازکردن، هات سنوقيکي ته خته ي وه کوشانه بو
ههنگ دروست کرد که ئيتر ههنگ خهريکي ههنگوين سازکردن بيت.

دواي شه زانايه (گهنوس ميهرينگ) ودواي (فرازثالي) له سالي ۱۸۶۵
زاييني دا له ماده به کي تاييه ت که وه کو ميو، نهرم بو به شيوهي شانه، شانه سازيان کرد،
که کارو کوپره وه ري که م بکاته وه و ههنگ له باتي شانه و ديواره ولانه سازکردن
هه ر خه ريکي ههنگوين سازکردن بي.

شه وانهي و له به ک شاره ههنگ دا و اتا: له به ک پلوره دا شه زين شه مانه ن:

۱- سازن يادايکه. ۲- مي بينه، ئيشکاره کان.

۳- ههنگه نيره کان.

سه رنج را کيشه له ناوه هر پوره و پلوره و شارنيک دا ته نيا يه ک دايکه، شه بي
هه بي، دوشازن نا بي هه بي - شه دايکه، له هه مو ههنگي نا و پوره و پلوره که دريژ
ترو گه و ره تره، به لاي که مه وه، تا چوار سال شه زي و ته مهن شه باته سه ر، زگي
له سكي گشت ههنگي نا و شاره که باريک تره، باله کاني نا گاته لاي چژو پاشوي.
لاقي له لاقی مي بينه ئيشکاره کان، دريژه تره، لاقه کاني چالي کو که ره وهي ده نكي،
تيانيه، نه چيله دان ونه جيکلدانه ي، ههنگوين جه مه وه کردن، وه نه لوي بو
دهرداني ميوه هه به پزدانيسي گه و ره به. چژي بو گه زين و پيوه دان به سازنيکي
ترنييه، رهنگي دايکه شه گوردري و ديته سه رهنگي ههنگي نا و شاره که ي خوي.
۲- مي بينه ئيشکاره کان شه مانه پزداني چکو له بيان هه به وه له هي دايکه
چکو له تره و بو گه را دانان نا بي، وه بچو کترين، شه ندا مي نا و شاره ميش ههنگوين.

وه له هر پلوره و شارپکا چنه هه زارپک هه ن. بالیان بو هه لفرین به قه وه ته - هه ردو پشته قاجیان وه ک، که و چکه و سه وته بو دانه کو کردنه وه ی، گول وایه له زگیسیان چوار لو هه یه که میو ده رته دهن و دیواره شانه ی پی ساز بکه ن. له داوینی زگیسه وه، شتیکی گه زتن «چز» هه یه که بو به رگری له خو یان، له کاتی خویدا، به کاری ته بن.

۳- هه نگه نیره کان - ته مانه، له می یینه ئیشکاره کان درشت ترن - پاشویان، پانه و به مو: «توک» دا پو شراوه.

باله کانیان پانتر و گه وره تر و پته ون، له کاتی فرینا ویره و گفه ی دی. دو چاوی زه قیان هه یه، ئامیر و خو تو میان نیه که بتوانن شیله و شیرهی گول بمژن و بیکه نه هه نگوین هه روا لاقه کانیشیان بو ده نکه تو ی گول، کو کردنه وه ناشی له نا و هه رپوره و پلوره یه ک دا چهن سه ت سه رپک نیره هه نگ هه یه. له شانه ش ده رنا که ون ته نیا پاییزان که (می یینه کان) خو یان گورجه وه ته که ن و نیره کان ناچار ته بن ده رکه ون.

لیره دا چهن پرسیار دپته گوړ وه کو ته مانه:

چ شتیکی بو وه ته هو ی ته م جیاوازی یه له ناو ته ندامانی ناو یه ک شاره و پلوره هه نگا.

ته و کارانه چلو ن له نیوان ته و میس هه نگوینا نه دا، وا دابه ش کراوه ته و خو و نه ریتانه چی یه واده سه لاتی به سه ر ته م کو مه له یه دا هه یه ته و زمانه چی یه وائه ندامانی کو مه له ی هه نگی ناو پوره و پلوره قسه ی پی ته که ن ته م پرسیارانه و پرسیاران ی زوړ پیو یستیان به لیکو لینه وه و تو یژانه وه یه کی زاف به رفره هه یه به یارمه تی یه زدان ته کو شین زوړ به وردی و به شیایو به پی قورئان وه لامی ته م پرسیارانه بو ئیوه شی بکه ینه وه.

ژیانی سهرنج راکیشی میښ هه نگوین:

به راستی میښ هه نگوین ژبانیکی سهرنج راکیشی هه به له رابوردوا که متر وه ته مرو که له سوڼگی سهرنج دان و ورد بونه وهی هوژانان زاف بهر فره تر ته م نوکته به چه سپاوه و دیاری کراوه که میښ هه نگوین دارای به ک ژبانی زور به نه زم و پر ته گوزه، وه له روی بهر نامه و دابهش کردنی کار و بهر پر سیاری و نه زمیکی زور ورده وه به، پلوره و شاره میښ هه نگوین که پاکترین، پر ته گوزترین و پرکار و کرده وه ترین شاره، شاریکه، یا شاره بیکه، که به راوه ژوی هه مو شارو گونده کانی بهر هی مروڤ بیکاری و هه ژاری تیا نییه و خودانی ژبار و ته مه دونیکی ورشه داره، تاکی که له وه کیښ و ټرک نه ناس له شاره هه نگا، که متر هه به، ته گه ر هه لکه وی له ده ره وهی پلوره دا میښ هه نگوینیک له بهر که م ترخه می له گولی بین ناخوش یا زیاناوی نیشتی هه ره له دهم دهروازهی پلوره که دا بازه سی ته کرئ و له زمینی به ک موحا که مهی سارایی دا، حوکمی نابودی به سه را ته درئ.

(میتیرلینگ) زانای ژی ناسی بلژیکی، که زوری سهرنجی ژبانی میښ هه نگوین داوه ولیان روانیوه و له هات و چویان ورد بوته وه، وه له بابهت نه زم و نیزامی سهر سورپمانی شاره و پلوره ی هه نگا ته واته نوی:

«مه له که» یا باشر بلین دایکه ی ناو پلوره له شاره و پلوره ی میښ هه نگوینا ته و جوړه ی وا ټیمه بیر ته که ینه وه فهرمانفهرمانییه، به لکو ته ویش وه کو ته وانی تر له ناو ته و پلوره به دا مل که چی نه زم و نیزام و ره سم و یاساییکه. ټیمه نازانین ته م ره سم و نه زم و نیزامه له کوی دانه نری، چاوه روانین روژیک بتوانین په ی به م مه به سته بهرین و دانه ری ته م ریبازو نه زم و نیزام و ره سمانه بناسین و بیان زانین به لام ټیستا به شیوه ی ټیره تی: (مووه قهت) به ناوی (گیانی پلوره) یا روچی پلوره، ناوی ته به ین!

دایکه ش وه کو ته وانی تر له گیانی پلوره پهیره وی ته کا ټیمه نازانین گیانی پلوره له کوئی یه؟ وه له کیهه شانه هه نگوین دایه؟ به لام ته زانین گیانی پلوره، وه کو غه ریزه ی په له وه رانی ترناچی، وه هه ر وه هاش ته زانین، که گیانی پلوره،

یه ک خوولی نهوینی کویر کویرانهی بهر هی میس ههنگوین نییه، گیانی پلوره،
 ئهرک و ئهسپاردهی ههر یه ک له میسه کانی ناو پلوره به پی شیای و کارو
 لپهاتوی یان دیاری ئه کا و ههر یه که یان ئه نیریته بهر کاریک.

گیانی پلوره به میس ههنگوینه ئه نذازیار و به ننا و کر بکاره کان دهستور ئه دا
 شان ساز بکهن گیانی پلوره له روژ و کاتیکی دیاری دا به گشت ههنگه کانی ناو
 پلوره که، فه رمان ئه دا که له پلوره بچنه ده ری و پوره و شلغه بدن و بو به دهس
 هینانی هیلانهی تازه نو ی خو یان بدن به دهس روداوهی نا دیار و خو بخه نه ناو
 دهرد و مهینه ته وه!

ئیمه ناتوانین بزانی قهوانینی شاره میس ههنگوین له لایه ن گیانی پلوره
 دانراوه له کیهه کو ری راوژا، ده خریته گو ر و لی ده برین به ریوهی بیه ن و کئی به وا
 فه رمان ئه دا، که له روژی دیاری کراوا برو ن.

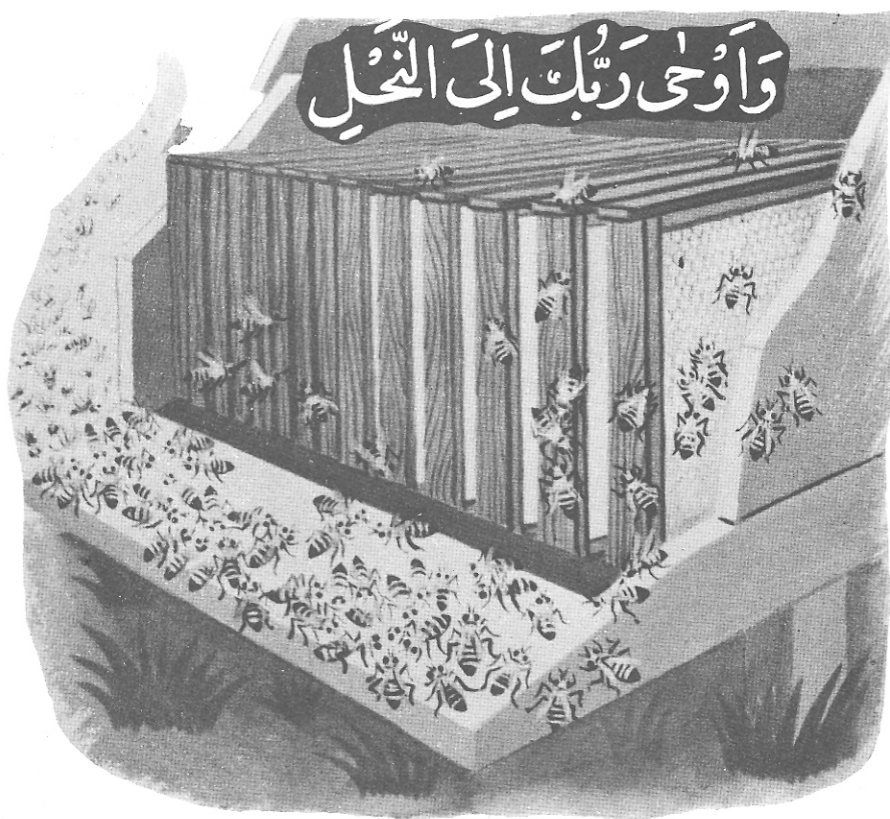
ئه ری! له ناو پلوره دا بهر کو لی کوچ کردن بو به ریوه بردنی فه رمانی
 ئه وهی وا چاره نوسی میس ههنگوینه کانی به ده سه وه یه ساز و ئاماده ئه کری.
 (۳۵ و ۳۶ میس ههنگوین، نوسراوی میترلینگ)

به لام ئه شی ئیزین ئه گه ر ئه و زانایه له بهر ئه وهی میسکی به لغی ئه نبو زه نی
 و ماددی بو کشانی لی نیشتو وه، به نا روناکی قسه له م مه به سته ئه کا، ئیمه به
 که میک سه رنج دان به ری نوینی قور ئان زور به چاکی و روناکی بومان ده ر
 ئه که وی که ئه وه مو وه نه زم و بهر نامه یانه، له کو ی وه یه و ریک و پیک کاره وه
 و فه رمان ده ری ئه وانه کییه؟!

قور ئانی پیروز چهن به جوانی و پرواتی یه وه فه رموبه تی:
 (وَ اَوْحٰی رَبُّنَا اِلٰی النَّجْلِ ...)

پهروه ردگارت بو میس ههنگوین وه حی و ئیلهامی زاتی و غه ریزی نارد.
 ئاله مه ته ر و پاراوتر و پر و وته ژی تر و گو یاتر به زار و زوانی هیچ که سیکا
 نایه و نه ش هاتو وه، هه رچی له بابته ئه م گیان له بهر ئه ئیسک سوک و ره زا شیرن
 و به که لکه وه، قسه بکه ین هیمان هه ر که مه به لام هه ر چهن قسه ش بو په ی بردن
 به گه وره یی و مه زنی پهروه ردگار بو ئه وانه ی وا خودان هرزو بیرو ئه ندیشه ن و

باش ٿه روانن و جوان سهرنج ٿه دهن و له شت ورد ٿه بنه وه و تي ده فڪرن به سه.
پيشينان و تويانه: ٿه وه ي كه سه، قسيڪ به سه. ٿه ري، هر وه كو خواخوي
فهرمويه تي: **إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَآيَةً لِّقَوْمٍ يَّتَفَكَّرُونَ**.
له مه دا نيشانه به كي روناك هه به بو ٿه وانه ي وا خودان هرزويبرن و تي ده فڪرن.
به كه ين زانكو و ٿاخرين پيغه مبه ره (شه پول).
دوشه مه ۱۳۷۱/۳/۶۰ - ۲۳ ربيع الاول ۱۴۱۳ - ۲۱ سپتامبر ۱۹۹۲

قورئان سوږه ټيکي به ناوی: (ههنگی ههنگوین) تایهت کردوه لهوا سه بارهت به رازی ئافه رینشی ئه م جانه و هره به که لکه ئاوی فه رموه:

په ورودگارت به ههنگی فی رکرد، وه حی و ئیلهامی ذاتی خسته دهرونیه وه

به راستی ئینسان له راست پلوره ههنگا، سه رسام ئه مینئ و له خوئی ئه پرسئ: که ئایا ئه م هه موه ره سم و یاسا ته گوزه و رده که له ژبیانی ههنگایه، له کوی وه سه رچاوه ئه گری؟

قورئان له و ئایه تهی سه ره وه په ردهی له رازی ئه م مه به سته هه لداوه ته وه و فه رمویه تی: هه ر ئه و خویایه ی که وه حی بو پیغه مبه ران نار دوه و پیغه مبه ری مه زنی ئیسلامی په روه رده کرده ئه م جوړه شانه ههنگوین سازکردنه شی به ههنگ فی ر کرده.

آن اتخندی من الجبال بونا

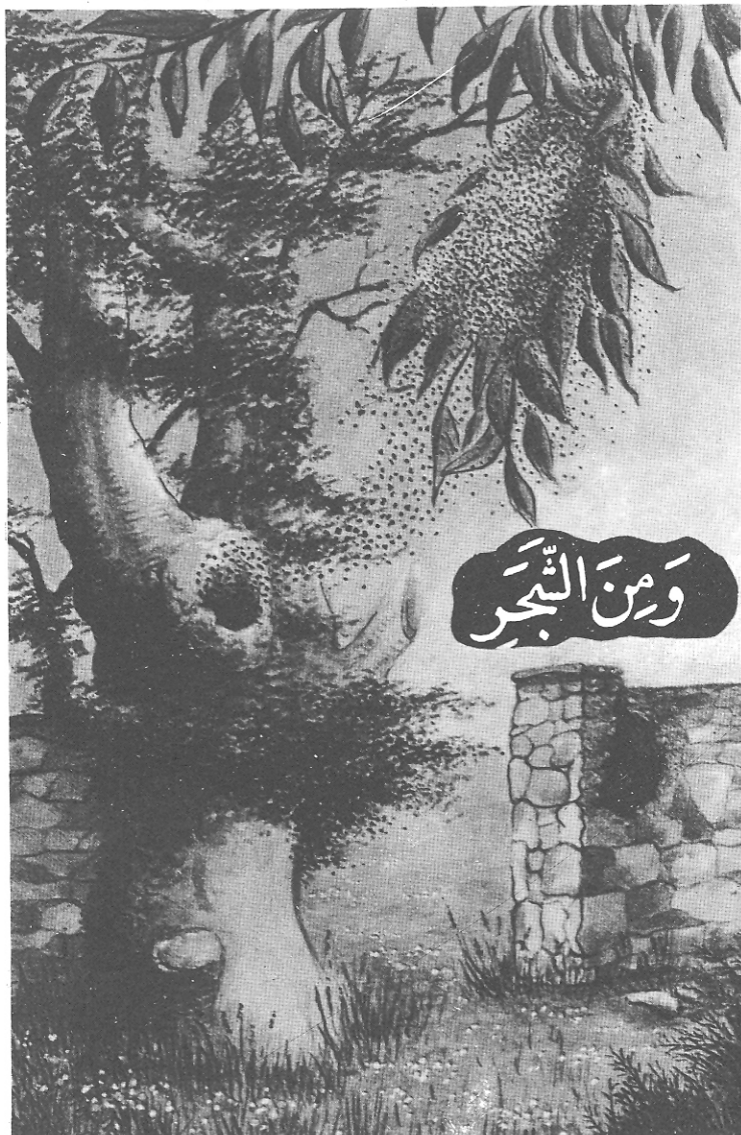

له چیا له ناو قه له شتی تاشه به ردو زهردا هیلانه سازبکه

له بهر ته وهی کیوه کان دهستی که م که سی ته گاتی بو به خپو کردن و تیکو شانی میش
 ههنگوین بو شانه نانه وه باشن. میش ههنگوینه کان به فهرمانی یه زدان له ناو
 تاشه به ردو زهردا شانه ی ههنگوین ساز ته کهن، که ههزاران بان و یه که مه نشوری
 که سیر ولوه جهی هه یه: (دیمه ن زور).
 له پاشان به ته کوزیکی سه رنج راکیش دهس ته کهن به ژینیکی کومه لایه تی و
 له شیر هی گول و گیا، ههنگوینی شیرین، به ره هم دینن.

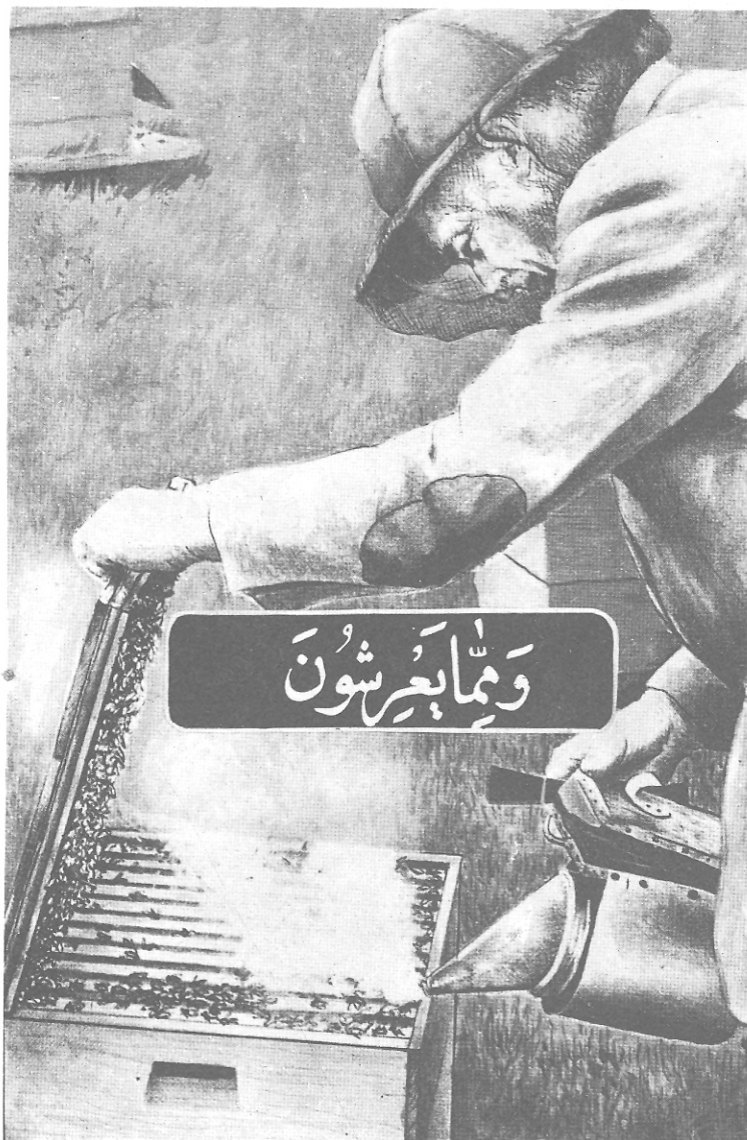

له کاتی به هارا که گول زورو به ره می هه نگوین فهره ته بی هه مو روژی هه ننگ
 هه زاران گه را دائه نی و کونای شانه هه نگوینه کان له هه نگوین و گه را ته ژی ته بی،
 ناچار هه ننگه کان پلوره که بویچوله و پهره ستاره کانیاں به جی ده هیلن و نه که ونه
 شوین مه له که وشاژن و کوچ نه که نه جیگایی تر.
 له ناکاو فه زای عابی ره نگی ناسمان له به ربزاوتنه وهی هه زاران جوته بالی هه ننگ
 نه که ویته ته کان و جم و جول.

وه له ناو بو شایي داریشا شانه ولانه ساز بکه

ټو هه نګانه ی وا پلوره یان جی هیشتوه بګه نه هه رلقه داریک لیی ټه نیشنه وه و پوره و شلغه ټه دهن و هه مویان وه کو هیشتوه تری بیکی ګه وره ټم لاولای مه له که وشاژن ټه ګرن ټه نیشنه سهر یه کترین.
جاچهن هه نګ بو جیګا دوزینه وه به م لاولادا ټه نیرن تاجیګایه کی خونجاوو شیاو بو شانه دانان په یا ټه که ن و ټه ګویز نه وه ناوی.
جار جاره ش هه ر ټه و داره ی وا هه وه لچار لیی هه ل ټه نیشن بو شایي، بو شانه دانان تیا هه یه و زوده س ټه که ن به شانه دانان ولانه ساز ټه که ن.

(و... له چيادا وه له ناو بوشايي داراو له بن ميچا) وه له ناو پلوره ده سكردا) كه
به ره ي مروث بويان ساز كردن شانه بنينه وه وه هيلانه ساز بكن)

جار جار ته وانه، وا ههنگ به خيو ته كهن له كاتي خويدا له پوره و شلغهي
ههنگه كان به لقه داره وه تاگادار ته بن. زو به سپيالي تاييه ته وه، ته چنه لاي پوره كه،
وه شلغنه كه، له داره كه جيا ته كه نه وه و ته يان خه نه ناو پلوره ده سكرده كاني خويان و
ميش ههنگوينه كان له ريگاي ميويكه وه و سازي ته كهن ده س ته كهن به لانه
ساز كردن و شانه دانيان.